

stimulent. Germenele de rezistență ce se dezvoltă în acest cadru a fost de altfel corect intuit de autorități, de vreme ce au interzis definitiv orice reuniuni de breaslă...

- ... așa cum au intuit de flecare dată potențialul subversiv al gândirii regizorale...
- Sigur că da. Tocmai fiindcă teatrele au funcționat cel mai bine în perioada când au fost conduse de regizori: Liviu Ciulei la "Bulandra", Radu Penciulescu la Mic, Lucian Giurchescu la Comedie, Vlad Mugur la Naționalul craiovean, apoi la cel clujean, au reprezentat niște avanposturi ale gândirii teatrale moderne. Cam tot timpul au fost atacuri, fie împotriva unuia, fie a celuilalt, când apărea câte un spectacol care sărea din tipare și polariza atenția prin caracterul lui novator. Cam după Revizorul, însă (septembrie 1972, regia Lucian Pintilie, Teatrul "Bulandra" - nota red.), puterea a sesizat pericolul reprezentat de această categorie de creatori, căreia nu-i prea dăduse importanță, și a decis că acest "front ideologic" opozant trebuie ținut în frâu. Atunci a început ofensiva coerentă împotriva regiei. Directorii regizori au fost înlocuiți cu actori dintre cei mai ușor de manevrat sau cu funcționari culturali. Suspiciunea, îngrădirile repertoriale, cenziura au creat o stare mocnită de tensiune. Aceași politică s-a reflectat și în reducerea drastică a numărului de locuri la regie, în institut.
- Din pricina acestei hăituleli s-au expatriat mulți dintre cei ce alcătuiau "virful de lance" al teatrului românesc. Cu unii dintre ei avem bucuria să ne reîntîlnim acum, după aproape două decenii. Odată consumată euforia primelor îmbrățișări, realizăm în ce măsură și cel care au plecat și cel care au rămas nu mai sînt aceiași - timpul, împrejurările l-au marcat. E firesc: și doi frați de același sînge, regăsindu-se după atîta vreme, rămîn, poate, o clipă, muți și nemișcați unul în fața celuilalt. Se va

foto: dorin stanciu

LUMEA NU SE ÎMPARTE ÎN CEI CARE AU

**FLORIN FĂTULESCU:
„NOI, ROMÂNII, SÎNTEM AȘA CUM AM FOST.
DAR TARE MI-E TEAMĂ CĂ VOM RĂMÎNE LA FEL.“**

*7 premii la primul spectacol montat în America
● Ce mai e de învățat de la Eugen Ionescu ● Un
teatru greu de cucerit: Mark Taper Forum din Los
Angeles ● Condiția montărilor TV ● Mi-am
păstrat cetățenia română, dar sînt tratat drept
cetățean străin ● Așa că...*

În al patrulea an de la stabilirea sa definitivă în U.S.A., la Los Angeles, regizorul Florin Fătulescu, care și-a păstrat cetățenia română, s-a aflat din nou în țară în cursul lunii septembrie. Ne știm de o viață. I-am urmărit și comentat spectacolele în presa scrisă, la radio și la televiziune. Oare o mai fi existînd reportajul filmat din acel tulburător spectacol al său cu în căutarea sensului pierdut de Ion Băleșu, realizat în premieră pe țară la teatrul din Petroșani? Dar cel de la premiera pe țară cu Pluta Meduzei de Marin Sorescu, spectacol montat pe scena aceluiași teatru, în condiții inimaginabil de grele, dar avînd, și el, o valoare de referință pentru spectacologia noastră contemporană? Din generația "tinerilor regizori" de ieri, ajunși azi la deplina maturitate, Florin Fătulescu a montat poate cele mai multe și mai importante premiere pe țară din dramaturgia

reface întregul? Cum?

□ E nevoie de calm și de înțelepciune. Cu toții, și Liviu Ciulei, și Andrei Șerban, și Lucian Pintilie, și David Esrig, și Vlad Mugur, și Bebe Giurchescu și cei mai de curînd plecați - Tocilescu, Colpacci, Florin Fătulescu, Adrian Lupu, Radu Dinulescu - sînt, la urma urmei, ca și noi, produsul aceleiași școli românești de regie. Și unii și alții facem parte din aceeași familie. Lumea nu se împarte în două - cei care au mîncat salam cu soia și cei care s-au plimbat pe coclauri, cei care au băut vodcă și cei care au băut whisky. Sigur că ei, cei exilați, au avut o mare șansă, aceea de a lucra în libertate; dar și un impediment, fiindcă au trebuit să spargă, fiecare pe cont propriu, zidul necomunicării. Puțină lume realizează ce înseamnă să lucrezi în altă limbă decît aceea în care gîndești - nu ocazional, festiv, în calitate de invitat de marcă, ci ca om singur, cu rădăcinile tăiate, într-o societate care te acceptă sau nu, depinde dacă ești în stare s-o cucerești. Depășirea acestui handicap, cîștigarea deprinderii de a munci nu numai inspirat, ci și riguros, reprezintă capitalul forte, în monedă liber convertibilă, cu care se întorc acasă. Poate că noul lor mod de a lucra va fi la început șocant pentru cei ce cultivă încă stilul boem în viață. Șocul acesta va fi însă extrem de folositor pentru teatru.

La rîndul nostru, noi, cei rămași acasă, am fost nevoiți să ne construim o strategie de adaptare. Pe măsură ce izolarea devenea tot mai strictă - contactele cu lumea teatrului fiind întrerupte și informarea, din ce în ce mai anevoioasă -, pe măsură ce "vigilența" și "îndrumarea" autorităților se intensificau, avea loc un proces de "încifrare" a limbajului teatral. Înflorirea teatrului metaforic în România are o explicație mai mult politică decît artistică; de vreme ce pe scenă cel mai amenințat era cuvîntul, vînat de

cenzură din cauza infinitei arborescențe a semnificațiilor și fiindcă forța lui de impact suporta în mai mică măsură "medierea", regia s-a refugiat în imagine, mai greu de descifrat și mai ambiguă. A funcționat în acest sens un soi de conspirație, la care au participat și critica și publicul; nimeni nu "îndrăzne" să decodeze explicit un sistem de imagini, dar toată lumea lua parte la acest joc. Ca în toate țările foste socialiste, Rusia, Polonia, o bună parte din public a avut de cîștigat în ce privește dobîndirea unui rafinament al percepției. Concomitent, s-a produs și o deplasare către dramaturgia clasică, tratată drept un teren favorabil tuturor interpretărilor personale, într-o escaladă a subtilității și originalității. Acest antrenament al vorbirii mute a fost, pînă la un punct, benefic; firește, există și reversul medaliei, hiperdezvoltarea metaforicii poate eșua, prin cultivarea cu orice preț a ambiguității, ori spre incommunicabilitate, ori într-o zonă de rarefiere a substanței. Va trebui să reînvățăm directetea, să ne reobișnuim să spunem limpede ce avem de spus. Lucrul acesta nu e comod nici în viață, darămite în artă!

■ **Totuși, pe ansamblu, rezultatul atîtor restricții și abandonuri nu a produs în cele din urmă un anumit grad de uzură, o coborîre a mediei calității artistice?**

□ O oboseală s-a făcut simțită, fără îndoială. Traversarea deșertului părea fără capăt. Nu se poate nega existența unei mase de producții inutile, stupide, vulgare, ceva mai numeroase decît cele ce apar în mod normal în orice mișcare teatrală; s-a făcut și un teatru "de serviciu", pe texte așa-zis educative sau mobilizatoare impuse de forurile administrative; s-a practicat chiar, uneori în mod conștient, o formă de "troc": montai un text inept însă "just" ca să îți se aprobe o piesă bună la care țineai. Ar fi cam penibil să dau acum exemple, asta face parte din scorile, din reziduurile

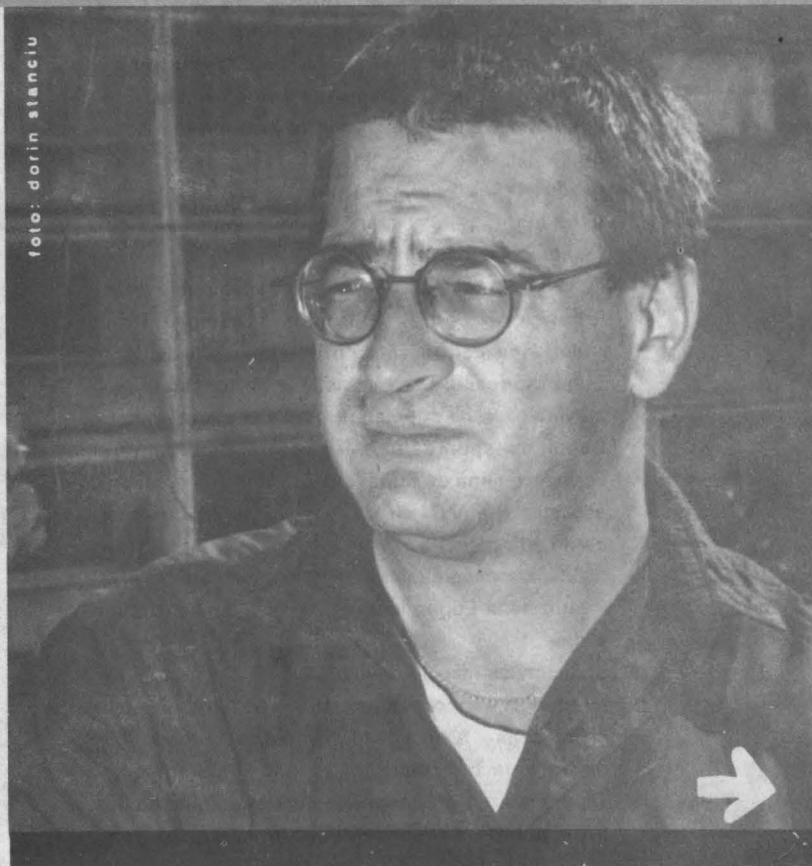
BĂUT VODCĂ ȘI CEI CARE AU BĂUT WHISKY

originală. Datorită lui au văzut lumina rampelor Paracliserul de Marin Sorescu și Dirijorul lui D.R. Popescu. A ținut să monteze și el Arca bunei speranțe a lui Ion D. Sîrbu, la Teatrul Dramatic din Brașov, unde a funcționat în ultimii ani petrecuți în țară, și a obținut nu știu cîte premii cu această excepțională reprezentație, cu care teatrul avea să se mîndrească pe bună dreptate în turneul întreprins în Polonia, regizorul nepermițîndu-l-se însă să-l însoțească, deși toate cele trei spectacole ale turneului erau în direcția sa de scenă. Constant admirator al dramaturgiei lui Marin Sorescu, a dat una dintre cele mai acide versiuni scenice ale piesei A treia țepă, pe scena brașoveană, și dorește să pună acum această piesă și în America.

Nu-l place să dea interviuri. Nu l-am convins nici mai demult, pentru televiziune, nu e nici acum ușor de convins să vorbească despre el însuși, despre ce a făcut și urmează să facă în America. "Nu prea le am pe-astea, cu vorbele", cum zice el, deși ne aflăm efectiv la "un pahar de vorbă" și nu ne-am văzut de aproape patru ani.

■ Am citit xerox-ul ziarelor din Los Angeles care anunțau cele șapte premii obținute de primul tău spectacol montat în America.

□ De premii nu m-am putut plînge nici aici și nu mă plîng nici acolo, chiar dacă e foarte greu de răzbit. Oricum, după cum știți, viața teatrală americană - vorbesc de teatru-teatru, nu de producția de musical-uri și super-show-uri - s-a mutat în ultimii ani de pe coasta de Est

de care nu va fi, sper, greu să ne curățăm. O operație de depoluare.

■ **Dar efectul insidios al prezenței acestor subproducții pe afiș, asupra mentalității artiștilor înșiși...**

□ **Ți se rupea inima de mila actorilor văzându-i în ce hal se chinuiau să însuflească viața unor roluri inconsistente. Și câteodată chiar izbuteau miracolul!**

Efect insidios, dacă a existat - și a existat -, a acționat asupra climatului. Destrămându-se acel sistem de "vase comunicante" care vitalizase creația teatrală în deceniul șapte, regizorii s-au închis fiecare în teatrul lui, instalându-se într-un individualism care aparține cumva și firii de artist, ca atare, dar exprimă și faptul că de la un moment dat n-a prea mai existat competiție. O valoare odată confirmată, ajunsă la pragul autoproiecției, nimic nu mai provoacă ridicarea stachetei. Se instalează stagnarea.

Ca să închidem bucla revenind la așa-zisul diagnostic, nu cred că avem de-a face cu o boală, mai gravă sau mai ușoară, ci cu o oarecare anemie. E nevoie de oxigen. Tocmai de aceea sînt infinit de prețioase contactele, tot ceea ce poate aduce aer proaspăt. Cei care se întorc acasă aduc acest aer proaspăt. Întregul de care vorbeai se poate reface printr-o deschidere, printr-o dragoste și o înțelegere reciprocă. Nu încercăm să coasem o bucată de covor oltenesc de o bucată de covor persan, urzeala e aceeași, chiar dacă bătătura diferă, nu vād de ce unii i-ar privi pe ceilalți cu suspiciune iar aceștia le-ar răspunde cu condescendență. Cînd pulsul stagiunii se va normaliza, vom avea răgazul să stăm de vorbă, relaxați, chiar și la UNITER, despre tot ceea ce este de făcut pentru a obține respirația firească a organismului teatral. Nici nu cred că refacerea aceluia climat după care, în taină, tînjim cu toții, ar fi un lucru atît de dificil. Sînt mai multe lucrurile care ne leagă decît cele ce ne despart. Cîndva, cînd generația mea se mai

pe coasta de Vest, așa că faptul de a locui la Los Angeles nu m-ar împiedica "să mă realizez". Dimpotrivă. Chiar dacă e mult mai greu decît și-ar putea imagina cineva, alci. Cele - într-adevăr - șapte premii obținute cu Sinucigașul de Nikolai Erdman, spectacol pe care l-am montat în 1988, la Friends and Artists Theatre Ensemble, au fost conferite pentru producția teatrului, pentru regie, pentru interpretările a trei actori, pentru scenografie și pentru muzică.

■ De-atunci, ai mai montat ceva în America?

□ În 1989, la același teatru, am pus Scaunele de Eugen Ionescu, în cadrul acțiunilor Academiei Româno-Americane pentru sărbătorirea celor 80 de ani al lui Eugen Ionescu. Din păcate, Eugen Ionescu n-a putut să vină să vadă spectacolul, care - cu toată modestia - trebuie să spun că mi-a ieșit foarte bine. Am primit o scrisoare plină de bunăvoință din partea domniei sale, așa cum n-am primit de la mulți autori din țară. Dar asta-l altă poveste.

Citesc scrisoarea, într-adevăr măgulitoare. Ar mai fi de învățat de la Eugen Ionescu, chiar și din acest punct de vedere.

■ Și, acum, ce faci în America?

□ Mi-aș dori să montez - și sînt în tratative avansate în acest sens - A treia țepă de Marin Sorescu, la unul dintre cele mai mari teatre din Los Angeles, Mark Taper Forum. Dar, despre ceea ce al de gînd să faci, nu prea e bine să vorbești înainte. E preferabil să vorbească ziarele, după spectacol.

putea considera "tînăra generație", simțeam nevoia să gravităm cu toții în jurul marilor spectacole în pregătire, de cîte ori aveam puțin timp ne duceam la repetițiile colegilor, se nășteau discuții interminabile, iar după premieră apăreau în revista de specialitate foarte interesante dezbateri - la Cum vād place, la Umbra... Meseria noastră este una în care nu terminăm niciodată de învățat. Liviu Ciulei, pe cînd lucra la Clipe de viață, unde juca și un rol, deși era un mare artist și mai în vîrstă decît mine, n-avea probleme de orgoliu ca să-mi spună: eu sînt pe scenă, nu pot să vād, te rog frumos, stai tu în sală și uită-te. Îmi pare chiar foarte rău că n-am avut timp să mă duc să stau la repetițiile lui Andrei Șerban cu trilogia greacă, sînt sigur că așa fi avut ce învăța. În paranteză fie zis, mărturisesc că motivul pentru care mi-am păstrat catedra, la institut, în toți acești ani, în pofida tracasărilor, a fost sentimentul că am ceva de învățat de la și împreună cu studenții mei, ceva care îmi ține vie gîndirea. Iar acum aș vrea să dirijez și către institut o parte din fluxul acesta înnoitor care ne vine din afară - să-i chem pe unii la ore, să le vorbească studenților, să le împărtășească cît mai mult din experiența lor. De altfel, sper nu numai în contribuția alor noștri, ci și că vom colabora firesc, în teatre, cu regizori din toate țările, europeni, americani, ruși, și că în același timp de la noi se va pleca spre marile scene ale lumii, așa cum lucrul acesta se practică în mod firesc pretutindeni. De aici vor rezulta diversitatea și prosperitatea de care publicul are nevoie.

În rest, va depinde de puterile fiecăruia. Într-un fel, libertatea e mai grea decît constrîngerea; sub constrîngere, mai ai scuze (cenzura, prudența, concesiile...), în libertate, talentul se amănează sau nu, omul se situează la propriul lui nivel, își asumă riscul.

ILEANA POPOVICI

■ Te știi legat totuși de România și vād că n-ai "abandonat-o" nici din proiectele tale americane. În țară nu vrei să montezi nimic?

□ Ba da. Sînt legat și de teatrul din Brașov și de Teatrul de Comedie, unde am pus Există nervi, tot de Marin Sorescu. Alexa Visarion, directorul Teatrului Mic, mi-a propus să montez și la teatrul lui. Vreau să montez o comedie care se bucură acum de mare succes în America, dar poate că e mai bine să nu scriu numele piesei, ca să nu asist de la premiera ei, atuncî cînd voi reveni în țară. Aș relua Arca bunei speranțe, pentru televiziune, desigur într-o adaptare, dar care să-mi aparțină, simpla preluare a reprezentațiilor de către TV, așa cum am văzut că se practică, fiind evident în detrimentul spectacolelor. Aș mai avea desigur și alte proiecte, dar... Cită vreme mi-am păstrat cetățenia dar sînt totuși tratat peste tot (inclusiv în regimul tarifelor al hotelurilor) drept cetățean străin, cred că trebuie, vrînd-nevrînd, să mă așteptăm...

■ Cu toată tristețea, nu pot să nu-ți dau dreptate.

□ Știi, Caragiale spunea undeva o vorbă "adîncă", pe care n-ar fi rău s-o reții și tu, chiar dacă ești printre cei care n-au rămas în America. Țin minte că ultima dată cînd am vorbit la telefon tu erai în Canada iar eu de-abia ajunsesem la Los Angeles.

■ Și care era "vorba" lui Caragiale?

□ "Noi românii sîntem așa cum am fost. Dar tare mi-e teamă că vom rămîne la fel."

VICTOR PARHON